HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

בבולה. כשר: **במקצתה.** פסול דמגומר הוא: **תני עולא בר חנינא.** אינקב ולא חסר קאי דמכשר תנא דמתני' ואתא האי תנא למימר דאם מפולש הוא מצידו לצידו פסול בנקב כל שהוא אפילו של מחט ונקב שאינו מפולש בכאיסר אם רחב כאיסר פסול ואע"פ שלא חסר כלום כגון שתחב בו יתד עבה ומתני' בפחות מכאיסר ובשאינו מפולש: **סימני טרפה.** שהבהמה נטרפה בה ולקמיה מפרש ליה: **נקלף.** סימני טרפה הוא דהיינו הגלודה: **נסדק.** דהיינו גרגרת שנסדק כולה שלא נשתייר בה חוליא למעלה וחוליא למטה: **ניקב.** כגון ניקב קרום של מוח: **ריאה שנשפכה לקיבון.** הבשר שבתוך הקרום ניומוח ונעשה כמיס: **הא לא קיימי סימפונהא טרפה.** אלמא מסימני טרפה הוא: **הכא מאי.** אם נימוח וקיימי סימפונהא דהיינו חדרי הזרע שהגרעינין בתוכם: **סרוחי מסרחה.** נרקבת: **תפוח סרוח.** מפרש לקמן: **לבוש.** בחומץ או בחרדל: **שלוק.** מבושל ביותר בשור ברותחין: **ד) (כדור).** העשוי כמין כדור עגול. כדור פלוט"ל: **הפיוס.** שניס דבוקין יחד: **הכוסר.** קטן כפול הלבן: **גידלו בדפוס.** שעושה לו דפוס כשהוא קטן ונותנו בתוכו במחובר וגדל כמדת הדפוס. דפוס פורמ"ל בלע"ז. כל דבר העשוי לעשות למדתו דבריס אחריס על גביו כמו מנעלין או בתוכו כעין שהיו עושין קדרות ללחם הפנים שיכניסו העיסה לתוך הקדרה והלחם נעשה בצורתה כגון אלו קרי דפוס: **למין בריה אחרת.** שאינו דומה לאתרוג כלל: **מאי לאו תפוח מבחוץ.** שנפחתו[1] ונרקב מבחוץ: **סרוח מבפנים.** וקליפתו קיימת כמין ריאה שנשפכה בקיתון: **לא תפח אע"ג דלא סרח סרח אע"ג דלא תפח.** תפח אינפל"ה בלע"ז כגון שנפלו גשמים בתלוש ותפח. סרח נרקב. ל"א תפח נרקב סרח ריחו רע מחמת תולעים שאכלוהו: **דומה לבושי.** שגדל כאן והרי הוא שחור: **פסול.** שנדמה הוא קונטרפא"ט בלע"ז אבל בושי עצמו היינו טעם דכשר דאורחיה הוא: **הא לן והא להו.** לעולם מתני' בושי נמי פסיל ולא קשיא מתניתין לגבי ארץ ישראל שארחוקין מארץ בוש ואינם רגילים בהם בריאתא לגבי בבל שקרובים לבוש ורגילין בהם ומכל מקום בגדל כאן ודומה לבושי נדמה הוא ופסול: **רבי עקיבא.** דאמר דעד גמר בישוליה לא הוי אתרוג פרי ורבי שמעון אמרו דבר אחד: **פוטר את האתרוגים בקונטן.** מן המעשרות: **ברבנן סבירא ליה.** דחייבין במעשר דפרי הוא הואיל ותחילתן וסופן אוכל: **שבני אדם מוליאין לזריעה.** פרי העשוי לגמוח ולא משכחת לה אלא בבשל כל צורכו. והא דנקט אתרוגין משום דלא פלוג רבנן בני פלוגתיה לחיובי בקונטן אלא אתרוגין ותפוחין דקסברי תחילתן וסופן אוכל הוא כדתנן לה פ"ק דמסכת מעשרות כל שתחילתו וסופו אוכל אע"פ ששומרו במחובר להוסיף אוכל חייב בין גדול בין קטן וכל שאין תחילתו אוכל וסופו אוכל אינו חייב עד שיעשה אוכל כו' האתרוגים והתפוחים חייבין בין גדולים בין קטנים ופליג ר' שמעון עלייהו באתרוגים ומודי בתפוחים דקסבר כדרך שבני אדם מוליאין לזריעה ואתרוגים קטנים שנוטעם אינם נומחין אבל תפוחין קיים ליה דאף על פי שלא בישלו כל צורכן נומחין ובקטני קטנים אפילו בתפוחין ודאי פליגי הואיל וטעמא משום מוליאין לזריעה הוא: ותו

[1] חולין מז:, ב) [ברכות ה: וש"כ], ג) [ל"ל דתנן], ד) [מעשרות פ"א מ"ד], ה) [ל"ל ככדור], ו) בס"ג: שנתפח, ז) [ערך פטם], ח) בגמ' איתא בוקא דאמטמא ופירכא רש"י ז"ל בוכנא וכן הוא בערוך, ט) ל"ל ר' יצחק בן אלעזר,

תורה אור השלם

1. עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל תְּבוּאַת זַרְעֶךָ הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה:
דברים יד כב

הגהות הב"ח

(א) גמ' תני עולא בר חיננא ניקב כל"ל וכן בכש"י:

מוסף רש"י

ריאה שנשפכה בקיתון. בשר הריאה נימוח בתוך קרומים שלה ונשפך מהאשה לקופה ומקופה לראשה בתוך הקרומים (חולין מז:). **והוא דקיימא סימפונהא.** שלא נימוקו הקונקות (שם). **אתרוג תפוח וגו' פסול.** טעמא דכולהו הדר אמר רחמנא ולילא (סדור רש"י ס' רצז).

סד א מיי' פ"ח מהלכות לולב הלכה ז טוש"ע ת"ח סי' תרמח סעיף ו:
סה ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
סו ג ד מיי' פ"ז מהל' שחיטה הלכה ט סמג עשין סג טוש"ע י"ד סי' לו סעיף ז:
סז ה (מיי' פ"ח מהלכות לולב הלכה ח) סמג עשין מד טוש"ע ת"ח סימן תרמח סעיף ל:
סח ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף טו:
סט ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף טז:
ח [טוש"ע שם סעי' יח]:
ע ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף יז:

לעזי רש"י

פילוט"א. כדור.
פורמ"א. צורה, תבנית.
אינפל"ה (אינפלי"ר). להתנפח.
קונטרפא"ט (קונטריפיי"ט). בעל-גוף משונה, בעל תכונות חריגות.

רבינו חננאל

ניקב וחסר כל שהו פסול. תני עולא בר חנינא ניקב נקב מפולש במשהו, ושאינו מפולש בכאיסר. **בעי רבא** גולדו בו באתרוג סימני טריפה, כגון שנשפך בקיתון [מהו]. ואמרינן ת"ש אתרוג תפוח סרוח פסול, מאי לאו תפוח מבחוץ וסרוח מבפנים, וקתני פסול. ודחינן לא אידי ואידי מבחוץ, ולא קשיא הא דאיתפח ואחר כך סרח, והא דסרח ואחר כך איתפח. ולא איפשטא. **אתרוג כושי פסול.** אוקמה אביי דומה לאדם כושי פסול, אבל אתרוג כושי בשר. ורבא אוקמה בארץ ישראל שנו שאתרוג כושי פסול, שאתרוגיהן [אינם שחורים. אבל בבבל שאתרוגיהן שחורים כושי בשר]. **[אתרוג] הבוסר** דכתיב אבות אכלו בוסר. ר' עקיבא פוסל, וחכמים מכשירין. והלכתא כחכמים. ור' שמעון דפטר את האתרוגין בקוטנן מן המעשר, בשיטת ר' עקיבא אמרה.

עין משפט נר מצוה

[1] הא נסדק תנינא אי נקלף תנינא אי ניקב תנינא כי קא מיבעיא ליה כדעולא אמר רבי יוחנן [2] ריאה שנשפכה בקיתון בשרה ואמר רבא [3] והוא דקיימא סימפונהא הא לא קיימי סימפונהא טרפה [4] הכא מאי דלמא התם הוא דלא שליט בה אוירא הדר בריא אבל הכא דשליט בה אוירא סרוחי מסרחת או דלמא לא שנא ת"ש [5] אתרוג תפוח סרוח בבוש שלוק [6] כושי לבן ומגומר פסול אתרוג [7] ככדור פסול ויש אומרים אף התיום אתרוג הבוסר ר"ע פוסל וחכמים מכשירין גדלו בדפוס ועשאו כמין בריה אחרת פסול קתני מיהת תפוח סרוח מאי לאו תפוח מבחוץ וסרוח מבפנים לא אידי ואידי מבחוץ ולא קשיא הא דתפח אע"ג דלא סרח הא דסרח אע"ג דלא תפח אמר מר אתרוג כושי פסול והתניא כושי כשר דומה לכושי פסול אמר אביי כי תנן נמי מתני' דומה לכושי תנן רבא אמר לא קשיא [8] הא לן והא להו אתרוג הבוסר ר"ע פוסל וחכמים מכשירין אמר רבה ר' עקיבא ור"ש אמרו דבר אחד ר"ע הא דאמרן ר"ש מאי היא [9] (דתניא) ר"ש פוטר [10] את האתרוגים בקוטנן א"ל אביי דלמא לא היא עד כאן לא קאמר ר"ע הכא דבעינן הדר וליכא אבל התם כרבנן סבירא ליה אי נמי עד כאן לא קאמר ר"ש התם אלא דכתיב [11] עשר תעשר את כל תבואת זרעך כדרך שבני אדם מוציאין לזריעה אבל הכא כרבנן סבירא ליה ותו

[1] הא נסדק תנינא אי נקלף תנינא אי ניקב תנינא כלומר ניקב נקב מפולש או חסר כל שהוא אלא מפולש אבל אי אפשר לומר כן דמשמע דחדא מלתא היא מדקתני סיפא ניקב ולא חסר כשר:

אתרוג כבדור פסול. כלומר עשוי כמין כדור של עור שמשחקות הבנות בו כדדרשינן (בפסיקתא רבתי) דבני חכמים כדרבנות כבדור של בנות שזורקות זו לזו כך דברי תורה נזרקין מפה אל פה פלוט"ל בלע"ז כי ההיא דהכדור והאימוס דסוף ארבע מיתות (סנהדרין דף סה. ושם) ואית דגרס כדוד בדל"ת והיינו עשוי כמין דוד ועגול כקדרה: [ועי"ע תוס' סנהדרין כו. ד"ה כדור ותוס' חולין קד. ד"ה כודרא]: **אתרוג** הבוסר. פי' בקונטרס קטן כפול הלבן ולא יתכן כדפרישית ברש"י פירקין (דף לא:) אלהיא דשיעור אתרוג דמייתינן התם: מקורזלות

לגומא שבאתרוג כשר פטמתו שנתלש העוקץ מתוך האתרוג וחסרו לפיכך פסול והיינו דתני ר' יצחק בן אלעזר נטלה בוכנתו מה שנכנס בתוך האתרוג כבוכנא הנכנס ומכה באמיתה והקשה בקונטרס על זה שלא מצינו בכל מקום פיטומא עוקץ ור"ת מפרש שמצינו עוקץ ופיטומא במקום אחד בסוף פ' יולא דופן (נדה דף מז. ושם) גבי סימני בוגרת דתנן בן עזאי אומר משתשחיר פטמתו רבי יוסי אומר כדי שיהא נותן ידו על העוקץ והוא שוקע ושוהה לחזור לעוקץ הוא חודו של דד שהתינוק מכניס לתוך פיו ופיטמא הוא הבשר שתחת העוקץ שמשחיר סביב וקלת היה נראה מדמזכיר כאן גבי אתרוג פטמתו ועוקצו וחוטמו וכן נמי התם גבי דדי אשה משמע שאשה במקום אחד לגד ראשו של אתרוג דעוקץ פעמים שיולא מחודו שבראשו כמין עוקץ בולט וקשה כעץ ולכך קרי ליה עוקץ ונטלה פטמתו דהיינו בוכנתו היינו שנתלש אותו עוקץ ממקום חיבורו ונשאר כמין גומא בראש האתרוג ובפרק יולא דופן (ג"ז שם) פירש בקונטרס חוטמו ספק וכאן פירש בחוטמו אפילו במשהו הנראה בעובי גובהו שמשפע ויורד לגד ראשו ובירושלמי אמר נטלה פטמתו תמן אמרי שושנתו משמע שהוא לגד ראשו כעין פרח שושן ובערוך [1] פירש בשם ר"מ נטלה פטמתו נראין הדברים שהוא דד של חוטם כמין פיטמא של דד כדתנן (עוקצין פ"ב מ"ג) פיטמא של רימון אבל [הא] דאמר רבי יצחק נטלה בוכנתו הוא קלה העץ הנתון באתרוג כאותו דשחיטת חולין (דף מב:) הא [2] (בוכנא) דאטמא דשם מדוכתיה טריפה מתוך פירושו משמע דפטמתו ובוכנתו תרי מיני ניהו זה בעוקץ וזה בראשו ולא בא [3] ר' אליעזר בר יצחק לפרש אלא להוסיף על המשנה ובשם רבינו גרשום מאור הגולה פירש בערוך כפירוש רבינו יצחק בר יהודה הלוי: **הא בבולה הא במקצתה.** פי' בקונטרס במקצתה פסול דמיחזי כמגומר ורבינו חננאל פי' איפכא בבולה פסול דלטריפות מדמי לה בשמעתין וגבי טריפות אשכחן בפרק אלו טרפות (חולין דף נה:) הגלודה טריפה ואם נשתייר בה כשלא כשרה דהדרא בריא וכן מוכח מדפריך אי נקלף תנינא כלומר אם סימן טריפה דקא אמרינן היינו נקלף דסימן טריפה הוא הגלודה תנינא במתני' שהוא פסול באתרוג משמע בהדיא דכעין טרפה מיפסיל: **אי נסדק תנינא.** שהוא כעין טרפות בגרגרת שנסדקה כולה שלא נשתייר בה חוליא למעלה וחוליא למטה תנינא במתני' נסדק פסול ובכי האי גוונא שנסדק על פני כולה אי ניקב שגם הוא סימן טריפה כמו ניקב קרום של מוח והשתא הא דפריך עלה תנינא לא הוי כעין אחריני אלא כלומר תנינא שהוא כשר גבי אתרוג כדקתני מתני' ניקב ולא חסר כשר ומכל מקום אע"ג דלענין טרפות אסור התם הוא משום דקרוס לחוליה קאי אבל הכא כוליה אתרוג חיבור הוא ודמי לניקב הלב ולא לבית חללו ויתכן דגבי אתרוג נמי אם ניקב עד חדרי הזרע שהגרעינין לתוכן פסול אע"ג אלא חסר ולעיל דבעי נקב מפולש היינו שלא כנגד אותן חדרים ואם ניקב עד שם בכלל מפולש הוא דאותן חדרים במקום סימפונות דריאה קיימי כדמוכח שמעתין דבעי ליה למיפסל נשפכה בקיתון משום דלא קיימי סימפונהא ואי הוה מפרשי דמתניתין דקתני ניקב וחסר כל שהוא פסול תרי מילי ניהו הוה ניחא טפי דהוי תנינא דומיא דאחריני

[1] הא נסדק תנינא אי נקלף תנינא אי ניקב תנינא כי קא מיבעיא ליה כדעולא אמר רבי יוחנן [2] ריאה שנשפכה בקיתון בשרה ואמר רבא [3] והוא דקיימא סימפונהא הא לא קיימי סימפונהא טרפה [4] הכא מאי דלמא התם הוא דלא שליט בה אוירא הדר בריא אבל הכא דשליט בה אוירא סרוחי מסרחת או דלמא לא שנא ת"ש [5] אתרוג תפוח סרוח בבוש שלוק [6] כושי לבן ומגומר פסול אתרוג [7] ככדור פסול ויש אומרים אף התיום אתרוג הבוסר ר"ע פוסל וחכמים מכשירין גדלו בדפוס ועשאו כמין בריה אחרת פסול קתני מיהת תפוח סרוח מאי לאו תפוח מבחוץ וסרוח מבפנים לא אידי ואידי מבחוץ ולא קשיא הא דתפח אע"ג דלא סרח הא דסרח אע"ג דלא תפח אמר מר אתרוג כושי פסול והתניא כושי כשר דומה לכושי פסול אמר אביי כי תנן נמי מתני' דומה לכושי תנן רבא אמר לא קשיא [8] הא לן והא להו אתרוג הבוסר ר"ע פוסל וחכמים מכשירין אמר רבה ר' עקיבא ור"ש אמרו דבר אחד ר"ע הא דאמרן ר"ש מאי היא [9] (דתניא) ר"ש פוטר [10] את האתרוגים בקוטנן א"ל אביי דלמא לא היא עד כאן לא קאמר ר"ע הכא דבעינן הדר וליכא אבל התם כרבנן סבירא ליה אי נמי עד כאן לא קאמר ר"ש התם אלא דכתיב [11] עשר תעשר את כל תבואת זרעך כדרך שבני אדם מוציאין לזריעה אבל הכא כרבנן סבירא ליה ותו